

KLARATARIYA (CROTALARIA JUNCEA) HAQIDA UMUMIY MA'LUMOT

Salayev Ulug`bek G`ayratovich

UrDU stajyor-o`qituvchisi

ulugbek-salayev@mail.ru,

ORCID: 0009-0001-8223-1114

Yoqubov G`ayrat Quvondiqovich

UrDU q.x.f.n., dotsent

gayratindigoae@gmail.com.

Annotatsiya:

Keyingi yillarda yerlardan dehqonchilik maqsadida foydalanish orqali turli xil muammolar kelib chiqmoqda, yerlarning meliorativ holati yomonlashib, unumdorligi yildan-yilga pasayib bormoqda. Bugungi kunda degradatsiyaga uchragan tuproqlar maydoni kengayishi nafaqat tuproq unumdorligi balki qishloq xo`jaligi ekinlari hosildorligining ham pasayishiga sabab bo`lmoqda.

Tuproqlarni unumdorligini saqlash va oshirish, chorvachilik va asalarichilik sohasini tez sur`atda rivojlantirish dolzarb masala bo`lib qolmoqda.

O`zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 18 martdagi PQ-4243-son «Chorvachilik tarmog`ini yanada rivojlantirish va qo`llab-quvvatlash chora-tadbirlari to`g`risida»gi qarorining 9-bandida oзуqabop ekinlarning yangi navlari va duragaylarini yaratish, ularning agrotexnologiyalarini takomillashtirish, birlamchi urug`chilik ishlarini olib borish, tuproq tarkibini yaxshilovchi kuchsiz va o`rta darajada sho`rlangan tuproq sharoitlariga mos yuqori oqsilli va noan'anaviy oзуqabop ekinlarni iqlimlashtirish, seleksiya va urug`chilik ishlarini olib borish kabi qator vazifalar belgilab qo`yilgan.

Bu borada almashlab ekish tizimlariga noa'anaviy ekinlarni kiritish va yetishtirish agrotexnologiyasini ishlab chiqish hamda tuproq meliorativ holatini yaxshilash, chorvachilikda yem-xashak hajmini oshirish bo`yicha ilmiy tadqiqotlar ko`lamini kengaytirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Mazkur maqolada Xorazm viloyatining o`tloqi allyuvial tuproqlarida Krotalariya (*Crotalaria juncea*) dan yuqori va sifatli don hosili olish uchun uni aprel oyining uchinchi o`n kunligida gektariga 14 kg dan ekilgan. *Crotalaria juncea* o`simligi chorvachilikning vitaminlarga boy yem-hashak bazasini yaratishda katta ahamiyatga ega bo`lgan dukkakli o`simliklardan biri hisoblanadi. Ushbu maqolada chorvachilikni to`yimli yem-hashak bilan ta`minlash bilan birga asalarilar uchun ham *Crotalaria junceani* gullagan paytida gul nektarlarini olishi mumkin. *Crotalaria juncea* o`simligining ahamiyati va uning tuproq unumdorligini yaxshilash hamda fermer xo`jaliklari uchun barqaror- iqtisodiy foydali jihatlari ochib berilgan.

Kalit so`zlar: Krotalariya (*Crotalaria juncea*), o`tloqi alluvial, Hindiston, Avstraliya, Afrika, tola, yashil o`g`it, yemxashak, oziq-ovqat, dorivor.

Abstract:

In subsequent years, various problems have arisen through the use of land for agricultural purposes, the reclamation of land has deteriorated and productivity has been declining year by year. Today, the expansion of the area of degraded soils is the cause of a decrease not only in soil fertility, but also in the yield of agricultural crops.

Maintaining and increasing the fertility of soils, the rapid development of livestock and beekeeping industries remains an urgent issue.

Paragraph 9 of the decree of the president of the Republic of Uzbekistan dated March 18, 2019 PD-4243 "on measures for the further development and support of the livestock network" sets out a number of tasks such as creating new varieties and hybrids of feed crops, improving their agrotechnologies, conducting primary seed work, acclimatizing high-protein and non-traditional feed crops suitable for weak and moderately saline soil conditions that improve soil composition, conducting selection and SEED work.

In this regard, it is advisable to develop Agrotechnology for the introduction and cultivation of non-traditional crops in crop rotation systems and to expand the scope of scientific research on improving soil reclamation, increasing the volume of feed in livestock.

In this article, the meadow of the Khorezm region is planted from 14 kg per hectare in the third decade of April in order to obtain a high and high-quality grain crop from *Crotalaria* (*Crotalaria juncea*) in alluvial soils. The *Crotalaria juncea* plant is considered one of the legume plants of great importance in creating the vitamin-rich forage base of livestock. In this article, it is possible to obtain flower nectaries during the flowering of *Crotalaria juncea*, in addition to providing livestock with nutritious fodder. The importance of *Crotalaria juncea* and its improvement in soil fertility and sustainable - economic benefits for farms are revealed.

Keywords: *Crotalaria* (*Crotalaria juncea*), Meadow alluvial, Indian, Australian, African, fiber, Green Fertilizer, Hawthorn, food, medicinal.

Аннотация: В последующие годы из-за использования земель в сельскохозяйственных целях возникают различные проблемы, ухудшается мелиоративное состояние земель, из года в год снижается их плодородие. Сегодня расширение площади деградированных почв вызывает снижение не только плодородия почв, но и урожайности сельскохозяйственных культур.

Актуальным вопросом остается сохранение и повышение плодородия почв, ускоренное развитие животноводства и пчеловодства.

Пункт 9 Постановления Президента Республики Узбекистан от 18 марта 2019 года № РП-4243 "о мерах по дальнейшему развитию и поддержке животноводческой отрасли" предусматривает создание новых сортов и гибридов кормовых культур, совершенствование их агротехнологий, проведение первичных семеноводческих работ, адаптацию к слабосоленым и среднесоленым почвенным условиям, улучшающих структуру почвы. намечен ряд задач, таких как акклиматизация высокобелковых и нетрадиционных кормовых культур, проведение селекционных и семеноводческих работ.

В связи с этим целесообразно расширить масштабы научных исследований по внедрению нетрадиционных культур в системы севооборота и разработке агротехники выращивания, улучшению мелиоративного состояния почв, увеличению объемов кормов в животноводстве.

В данной статье для получения высокого и качественного урожая зерновых от кроталарии (*crotalaria juncea*) на луговых аллювиальных почвах Хорезмской области ее высевают в третьей декаде апреля по 14 кг с гектара. Растение *crotalaria juncea* считается одним из бобовых

растений, имеющих большое значение для создания богатой витаминами кормовой базы животноводства. В этой статье рассматривается возможность получения цветочного нектара во время цветения *Crotalaria juncea* для пчел, а также для обеспечения домашнего скота питательными кормами. Выявлено значение растения *Crotalaria juncea* и его устойчивые и экономические преимущества для улучшения плодородия почвы, а также для хозяйств.

Ключевые слова: Кроталария (*Crotalaria juncea*), Луговая аллювиальная, индийская, австралийская, африканская, волокнистая, зеленое удобрение, кормовая, пищевая, лекарственная.

Kirish

Hozirgi kunda krotalariya turkum o'simliklarining 600 ga yaqin turi mavjud bo'lib, 6-7 turi madaniylashtirilib - Hindiston, Avstraliya, Afrika va boshqa tropik hamda subtropik mamlakatlarda tola, yashil o'g'it, yemxashak, oziq-ovqat, dorivor sifatida yetishtiriladi. *Crotalaria juncea*dan asosiy tola ishlab chiqaruvchilar -Hindiston, Shri-Lanka, Janubiy va Janubiy-Sharqiy Osiyo mamlakatlari bo'lib, so'nggi o'n yillikda tola hosildorligi Hindistonda 0,12-0,6 t/ga, Shri-Lankada 0,45 t/ga, urug' hosildorligi tuproq sharoitiga ko'ra 10-22 s/ga gacha bo'lgan [1].

Crotalaria juncea dukkakli o'simlik tolasi, yashil biomassa sifatida keng ekiladi. Chorvachilikdagi roli biomassaning yuqori hosildorligi va ozuqaviyligi tufayli tobora ko'proq e'tirof etilmoqda. Biroq, ma'lum zaharli alkaloidlarning mavjudligi uni chorva uchun ozuqa sifatida ishlatishda ehtiyotkorlik bilan foydalanishni talab qiladi.

Crotalaria juncea

Oziqaligi *Crotalaria juncea* oqsilga boy bo'lib, uni qimmatli yem-hashak ekiniga aylantiradi. *Crotalaria juncea*ning hom protein miqdori o'sish bosqichiga va atrof-muhit sharoitlariga qarab 20-30% gacha bo'lishi mumkin. Shuningdek, u chorva mollarining umumiy salomatligi va mahsuldorligiga hissa qo'shadigan muhim aminokislotalar, minerallar va vitaminlarni o'z ichiga oladi.

Protein tarkibi: Yuqori protein miqdori hayvonlarning o'sishi, laktatsiyasi va ko'payishini qo'llab-quvvatlaydi. O'simlik tolasi ovqat hazm qilishda yordam beradi va ichaklarni ish faoliyatini yaxshilaydi. Vitaminlar va minerallar: *Crotalaria juncea* kaltsiy, fosfor va vitaminlar kabi muhim oziq moddalar bilan ta'minlaydi va hayvonlarning umumiy sog'lig'ini mustahkamlaydi

Chorvachilikni yaxshilashda yem-hashak ta'minotidagi afzalliklari:

*Crotalaria juncea*ning tez o'sishi va yuqori biomassa hosildorligi, ayniqsa, boshqa yem-hashak ekinlari kam bo'lishi mumkin bo'lgan qurg'oqchilik mavsumida yem-hashakning barqaror ta'minlanishini ta'minlaydi. O'simlikni bir mavsumda bir-necha marta yig'ib olish mumkin, bu ishonchli va mo'l-ko'l ozuqa manbai hisoblanadi.

Asalarichilikni yaxshilashdagi afzalliklari:

*Crotalaria juncea*ning tez o'sishi bilan birgalikda 6-7 haftada gullab boshlaydi va gullash davri 80-90 kun tashkil qiladi, gektaridan 500-800 kg gacha o'rtacha hisobda asal olinadi.

Tuproq unumdorligini oshirishda ahamiyati: Dukkakli o'simlik sifatida *Crotalaria juncea* atmosferadagi azotni (N) o'zlashtirib tuproq unumdorligini oshiradi. Tuproq tarkibining yaxshilanishi va organik moddalarning ko'payishi ham barqaror yem-hashak yetishtirishga yordam

beradi. Yana yaxshilangan tuproq strukturasi bilan keyingi ekiladigan ekinlardan yuqori sifatli hosil olish imkoniyatini yaratadi.[2]

Zararkunandalar va kasalliklarga qarshi kurash: *Crotalaria juncea*ning tuproqda uchraydigan zararkunandalar va kasalliklarni kamaytirishda ahamiyati katta ega. Bu kimyoviy ishlov berishga bo'lgan ehtiyojni kamaytiradi, bu bilan chorva mollariga tabiiy ekologik toza mahsulot bilan oziqlantiriladi.

Iqtisodiy foydaliligi: *Crotalaria juncea*ning chorvachilik tizimiga integratsiya qilish ozuqa xarajatlarini kamaytirishi mumkin. *Crotalaria juncea*ning tuproq unumdorligini oshirish qobiliyati, shuningdek, kimyoviy o'g'itlarga bo'lgan ehtiyojni kamaytiradi, umumiy dehqonchilik xarajatlarini kamaytiradi.

Qayta ishlash va foydalanish: *Crotalaria juncea*dan hayvonlarning ozuqasi sifatida samarali foydalanish uchun samarali qayta ishlash usullari talab qilinadi. Bu uning ozuqaviy qiymatini saqlab qolish va toksikligini minimallashtirish uchun to'g'ri quritish, silos, senaj tayyorlash yoki granulalarni o'z ichiga oladi.

Xulosa

Crotalaria juncea o'zining yuqori ozuqaviy qiymati, tuproq unumdorligini yaxshilash qobiliyati va iqtisodiy foydalari tufayli chorvachilikda katta imkoniyatlarni taqdim etadi. Biroq, toksiklik xavfini kamaytirish va samarali foydalanishni ta'minlash uchun ehtiyotkorlik bilan boshqarish kerak. *Crotalaria juncea*ni chorvachilik tizimlariga integratsiya qilish barqaror va samarali chorvachilik amaliyotiga hissa qo'shishi mumkin.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. <https://assessment.ifas.ufl.edu/site/assets/files/f>.
2. Silva, R.G., et al. (2019). "Nutritional value of sunn hemp (*Crotalaria juncea*) for ruminants." *Journal of Animal Science*.
3. Smith, T., & Jones, L. (2018). "The role of legumes in sustainable agriculture." *Agricultural Systems*.
4. Kumar, V., et al. (2020). "Utilization of sunn hemp in integrated farming systems." *International Journal of Agricultural Sciences*.
5. This review highlights the importance of *Crotalaria juncea* in animal husbandry, emphasizing its nutritional benefits, role in sustainable farming practices, and challenges that need to be addressed for its effective utilization.
6. Xudayshukur Berdikulov va boshq. "Krotalariya urug'i sifat ko'rsatkichlariga biostimulyatorlarning ta'siri" O'zMU xabarлари 2023. 3/2.